

Talousvaliokunta

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2025-2028

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2025-2028 (VNS 2/2024 vp): Asia on saapunut talousvaliokuntaan mahdollisen lausunnon antamista varten valtiovarainvaliokunnalle. Määräaika: 23.5.2024.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- budjettineuvos Taina Eckstein, valtiovarainministeriö
- johtaja Jukka Nummikoski, työ- ja elinkeinoministeriö
- neuvonantaja Jarkko Kivistö, Suomen Pankki
- tutkimusjohtaja Tuulia Hakola-Uusitalo, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT
- ilmastopanelisti Antti Arasto, Suomen ilmastopaneeli
- johtaja Ari Grönroos, Business Finland Oy
- ekonomisti, tutkija Jussi Ahokas, BIOS-tutkimusyksikkö
- strategiajohtaja Laura Juvonen, Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy
- verojohtaja Anita Isomaa, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- ennustepäällikkö Päivi Puonti, Elinkeinoelämän tutkimuslaitos ETLA
- ekonomisti Tatu Knuutila, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- yliasiamies Atte Jääskeläinen, Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra
- toiminnanjohtaja Heikki Holopainen, Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry
- tutkimusohjaaja Ilkka Kiema, Työn ja talouden tutkimus LABORE
- valtiotieteen tohtori Vesa Vihriälä

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- UTAK - Uuden talousajattelun keskus
- Talouspolitiikan arviointineuvosto
- Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry
- Suomen Yrittäjät ry

Valiokunnan lausunto TaVL 13/2024 vp

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Taloudellinen toimintaympäristö ja talouspolitiikan peruslinja

Julkisen talouden suunnitelma vuosille 2025—2028 on laadittu tilanteessa, jossa julkisen talouden velkasuhde on noussut huomattavasti viimeisten 15 vuoden aikana ja vuodelle 2024 ennustettu talouskasvu on nollan tuntumassa. Talouden odotetaan toipuvan 1,6 %:n kasvuun vuonna 2025, mutta talouskasvun arvioidaan jäävän 1—1,5 %:n haarukkaan vuosina 2026—2028. Suomen pitkän aikavälin kasvupotentiaalia heikentää erityisesti väestön ikääntymisen myötä supistuva työikäinen väestö ja koulutusasteen nousun pysähtyminen, jotka rajoittavat osaavan työpanoksen saantia ja samalla heikentävät innovaatiopanostusten ja tuotannollisten investointien kasvun edellytyksiä.

Nyt tarkasteltava suunnitelma perustuu valtiovarainministeriön kansantalousosaston riippumattomaan makrotalouden ja julkisen talouden ennusteeseen. Suunnitelma sisältää samalla Suomen vakausohjelman ja vastaa EU:n vaatimukseen keskipitkän aikavälin budjettisuunnitelmasta. Talousvaliokunta arvioi suunnitelmaa toimialansa kannalta keskittyen erityisesti yritysten taloudellisen toimintaympäristön, investointien ja TKI-politiikan näkökulmiin.

Vallitsevissa olosuhteissa julkisen talouden heikentynyt tila ja velkasuhteen kasvunäkymä edellyttävät sopeutustoimia. Samalla Suomen talouden ongelmat ovat myös rakenteellisia, eikä niitä voida ratkaista kertaluonteisilla lyhytvaikutteisilla toimilla. Tämä korostaa myös tarvetta hoitaa julkista taloutta suunnitelmallisesti ja pitkäjänteisesti ja pitää huolta finanssipolitiikan riittävästä liikkumavarasta kaikissa olosuhteissa.

Nyt tehtäviä ratkaisuja ohjaavat osaltaan myös EU:n finanssipolitiikan säännöt ja pyrkimys välttää EU:n liiallisen alijäämän menettely. Sääntöjen uudistus liittyy kehikon jatkossa paremmin maakohtaiseen tilanteeseen ja julkisen talouden näkymään. Uudistus edellyttää jatkossa myös kotimaisen finanssipoliittisen lainsäädännön uudistamista. Suomen osalta säännöt edellyttävät joka tapauksessa myös julkisen velkaantumisen suunnan muutosta tulevina vuosina.

Hallituksen talouspolitiikan tavoitteena on toisaalta lisätä työllisyyttä ja vauhdittaa kasvua erilaisin rakenteellisin toimin sekä toisaalta pienentää julkisen talouden alijäämää suorilla sopeutustoimilla. Tavoitteiden saavuttaminen edellyttää molempien keinojen käyttöä, koska rakenteelliset talouskasvua tukevat toimet vaikuttavat hitaasti ja niihin liittyy aina epävarmuuksia.

Hallitus tavoitteli ohjelmassaan julkisen talouden yhden prosentin alijäämää ja julkisen velkasuhteen vakauttamista vuoteen 2027 mennessä. Pidemmällä aikavälillä tavoite on kääntää velkasuhde alenevalle uralle. Kehyspäätöksen yhteydessä linjatun noin 3 mrd. lisäsopeutuksen on arvioitu täydentävän hallitusohjelmassa tavoitellun yhteensä 6 mrd. euron sopeutuksen vankemmalle pohjalle. Talousvaliokunnan asiantuntijakuuleminen korostaa arviota siitä, etteivät nyt ehdotettuja pienemmät sopeutustoimet riittäisi velkasuhteen vakauttamiseen, mutta toisaalta merkittävästi suuremmat leikkaukset voisivat olla esitetyn kasvuennusteen valossa ongelmallisia. Talousvaliokunta pitää hallituksen talouspolitiikan peruslinjaa oikeaan osuvana.

Valiokunnan lausunto TaVL 13/2024 vp

Sopeutustoimet

Finanssipoliittiset sopeutustoimet merkitsevät käytännössä julkisten menojen leikkauksia ja joiltain osin myös veronkorotuksia. Tällaisella finanssipolitiikan kiristämällä on yleensä ainakin muutaman vuoden ajan kokonaistuotantoa (BKT) pienentäviä vaikutuksia. Arviot finanssipolitiikan kiristämisen vaikutuksesta kokonaistuotantoon vaihtelevat kuitenkin arviointimenetelmästä ja aineistosta riippuen huomattavasti.

Talousvaliokunnan saaman selvityksen perusteella ilman sopeutustoimia julkinen velka suhteessa veropohjien suuruutta kuvaavaan kokonaistuotantoon näyttää olevan pysyvästi kasvu-uralla. Tämän perusteella valiokunta korostaakin, ettei finanssipolitiikan kiristämistä voida Suomessa välttää. Sopeutustoimien arvioinnissa ei näin ollen ole kyse niinkään tarpeesta, kuin ajoituksesta ja toimien kohdentamisesta.

Sopeutustoimien tuotantoa heikentävän vaikutuksen voidaan yleisesti arvioida olevan suurempi syvässä taantumassa kuin korkeasuhdanteessa. Talousvaliokunnan asiantuntijakuulemisessa esitettyjen arvioiden perusteella hallituksen nyt esittämien toimien mittaluokka tai ajoitus ei näyttäisi olevan sellainen, että se itsessään ajaisi Suomen taloutta syvään taantumaa. Suhdannetilanne on tällä hetkellä vielä heikko, mutta sen odotetaan paranevan loppuvuotta kohden. Myös työllisyysaste on edelleen hyvin korkea ja työvoimasta on edelleenkin monilla aloilla pulaa. Myös rahoitusjärjestelmä on vakaa, ja rahoituksen välityksen häiriintymisen kautta syntyvien negatiivisten kerrannaisvaikutusten riskiä on pidetty pienenä.

Talousvaliokunta korostaa, että sopeutustoimissa on sekä meno- että tulopuolen osalta huomioitava myös vaikutukset pidemmän aikavälin talouskasvuun. Tältä kannalta talousvaliokunnan asiantuntijakuulemisessa on pidetty veronkiristysten osalta suunnitelmassa esitettyä ALV-kannan nostoa suotavampana toimenä kuin esimerkiksi tuloveron kiristystä. Painopisteen siirtäminen verotuksessa kulutusverojen suuntaan olisi tästä näkökulmasta perusteltua. Huolimatta ALV:n korotuksesta verotuksen painopisteen muutos on melko vähäinen.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on arvioitu osin kriittisesti ALV-kannan nostamisen ajankohtaa: useimpien ennusteiden mukaan talouden kasvu on käynnistymässä uudelleen vasta vuoden loppupuolella, ja ALV-kiristysten ajoittamisella jo syyskuun alkuun voisi olla negatiivisia vaikutuksia erityisesti pk-yritysten toimintaedellytyksiin. Tältä kannalta on esitetty, että veronkorotuksen myöhentäminen vuoden vaihteeseen voisi olla perusteltua. Talousvaliokunta pitää kuitenkin perusteltuna ALV-kannan nostoa jo kuluvana vuonna, jotta erityisesti EU:n liiallisen alijäämän menettely voidaan välttää: Suomen osalta menettelystä päätetään v. 2025, kun vuoden 2024 toteumatiedot on julkaistu.

Kasvutoimet ja TKI-politiikka

Kasvua tukevat toimet ovat keskeinen osa julkisen talouden suunnitelman kokonaisuutta. Tältä kannalta keskeisiä ovat hallituksen huhtikuussa 2024 erikseen päättämän uuden kasvupaketin linjaukset. Toimilla pyritään kääntämään heikentynyttä kasvu- ja investointinäköymää, ja tätä kautta vakauttamaan julkista taloutta. Kasvupaketin toimien vaikutuksia julkiseen talouteen ei pysty tässä vaiheessa vielä arvioimaan. Keskeiseksi keinoksi kokonaisuudessa nousee suurten teollisten

Valiokunnan lausunto TaVL 13/2024 vp

investointien verohyvitys, jolla pyritään tukemaan puhtaan siirtymän ekosysteemin rakentumista Suomeen.

Talousvaliokunta korostaa kasvua tukevien toimien merkitystä, mutta kiinnittää huomiota siihen, että kasvupolitiikan toimiin sisältyy myös riski siitä, että tuet voivat kohdistua osin sellaisiin investointeihin, jotka toteutuisivat myös ilman tukia. Toisaalta tilanteessa, jossa kilpailijamaat yleisesti houkuttelevat yrityksiä suurilla tuilla, puhtaan siirtymän edellyttämää ekosysteemiä ja esimerkiksi vetyyn liittyviä investointeja voi olla vaikeaa luoda ilman tuki-instrumentteja. Talousvaliokunta korostaa kuitenkin teknologianeutraalien kasvutoimien välttämättömyyttä ja pitää hallituksen esittämää verohyvitystä hyvänä keinona suurten teollisuusinvestointien vauhdittamiseksi. Samaan aikaan julkisen talouden heikko tila korostaa julkisen rahan tehokkaan käytön merkitystä ja tältä kannalta julkisen talouden suunnitelmassa olisi jatkossa perusteltua tarkastella myös yritystukien käyttöä ja uudelleen suuntaamista.

Kasvupaketissa sekä julkisen talouden suunnitelmassa pidetään kiinni suunnitellusta TKI-panostusten kasvattamisesta parlamentaarisesti tavoitellulle tasolle. Tämä merkitsee T&K-panostusten nostamista 1,2 %:iin ja kaikkien T&K-investointien nostamista 4 %:iin BKT:stä vuoteen 2030 mennessä. Tämä merkitsee valtion T&K-rahoituksen nousemista noin 4,3 mrd. euroon vuoteen 2030 mennessä. Talousvaliokunta pitää tätä hallituksen valintaa kestäväen tuottavuuskehityksen ja kestäväen talouskasvun kannalta keskeisenä linjauksena. Nyt tehdyillä päätöksillä vuonna 2025 T&K-panostuksia lisätään 194 milj. euroa ja vuonna 2028 pysyvät T&K-rahoituksen lisäykset ovat 504 milj. euroa.

Talousvaliokunnan asiantuntijakuuleminen tukee lähtökohtaa siitä, että julkisen sektorin on perusteltua panostaa uutta luovaan tutkimukseen ja koulutukseen. Samalla suorien TKI-tukien jakoperusteiden tulisi olla selkeitä ja TKI-toimintaan liittyvien verotukien riittävän pitkäjänteisiä. TKI-panostusten suuri määrä korostaa tarvetta valmistella menojen kohdistaminen huolellisesti.

Kansainvälisten verkostojen ja arvoketjujen syntymistä voidaan edistää myös EU-tason TKI-yhteistyöllä. Tämä liittyy myös laajemmin EU:n strategisen kilpailukyvyyn rakentamiseen. Tältä kannalta on tärkeää, että suunnitelmassa korotetaan kansallista vastinrahoitusta korkeakouluille ja tutkimusorganisaatioille EU:n T&K-hankkeisiin.

Talousvaliokunta korostaa erityisesti tarvetta kehittää yhteyttä tutkimus- ja yrityskentän välillä. Tältä kannalta hallituksen esittämät julkisen talouden suunnitelman linjaukset Business Finlandin T&K-valtuuden nostamisesta ja rahoituksen kohdentamisesta erityisesti yritysten T&K-toiminnan tukemiseen sekä yritysten ja tutkijoiden yhteistyöhön ovat tärkeitä. Business Finlandin rahoitusvaltuudet ovat kasvamassa kehyskaudella 2025—2028 merkittävästi eli yli 330 milj. euroa, 53 % vuoteen 2024 verrattuna. Talousvaliokunta pitää hallintokuluihin kohdistuvaa sopeutusta tärkeänä osana julkisen talouden säästöjä, mutta kiinnittää kuitenkin samalla huomiota huolenaiheeseen siitä, että Business Finlandin oman toiminnan rahoituksen osalta tehtävä leikkaus on samanaikaisesti lähes 10 milj. euroa, mikä voi heikentää Business Finlandin edellytyksiä palvella suomalaisia yrityksiä samalla, kun tarvitaan erityisen paljon kannusteita ja asiantuntijapalveluita T&K-rahoitushakemusten aktivointiin ja arviointiin sekä T&K-toiminnan tulosten hyödyntämisen varmistamiseen kohdemarkkinoilla.

Valiokunnan lausunto TaVL 13/2024 vp

Suomi on kansainvälisten selvitysten perusteella innovatiivinen, mutta tutkimus- ja kehitystyö ei johda riittävässä määrin innovaatioihin, yksityisiin investointeihin ja uusiin aluevaltauksiin. Kansainvälisessä katsannossa suomalainen innovaatiotoiminta painottuu uuden luomisen sijasta enemmän olemassa olevan parantamiseen ja kehittämiseen. Talousvaliokunta korostaa, että Suomeen tulee luoda tehokas jatkopolku osaamisen jalostamiseksi innovaatioiksi. Tältä kannalta keskeisiä ovat myös tulosten skaalaamista ja kaupallistamista edistävät toimet kuten tutkimus- ja teknologiainfrastruktuurit sekä pilotointiympäristöt.

Talousvaliokunnan asiantuntijakuuleminen on korostanut huolenaihetta siitä, että verrokkimaihinsa ja erityisesti Ruotsiin nähden Suomi investoi vähemmän sekä aineettomiin hyödykkeisiin että koneisiin ja laitteisiin. Erityisesti yritysten T&K-investointien pudotus on ollut Suomessa suuri. Rahoittamalla sekä yrityksiä että yritysten kanssa yhteistyötä tekeviä julkisia tutkimusorganisaatioita yrityksiä kannustetaan lisäämään pitkäjänteisesti myös omia T&K-investointejaan.

Talousvaliokunta pitää hallituksen päättämää TKI-rahoituksen lisäpanostusta tärkeänä tulevaisuuden tuottavuuskehityksen vauhdittamiseksi. Rahoituksen kasvattamisen ohella on perusteltua tehdä myös strategisia valintoja innovaatio-, teollisuus- ja teknologiapolitiikassa. Investointeja tulee kohdistaa korkean arvonlisän tuotantoon. TKI-rahoitusta tulee suunnata sellaisten kriittisten teknologioiden kehittämiseen, joissa Suomella on mahdollisuus saada kilpailuetua ja samalla vahvistaa omaa taloudellista turvallisuuttaan. Talousvaliokunnan asiantuntijakuulemisessa on kiinnitetty huomiota erityisesti puhtaan siirtymän ratkaisuihin, kvantti- ja suurteholaskentaan, tekoälyyn ja kuudennen sukupolven verkkoteknologioihin. Aineettoman pääoman merkitys arvonnissa on olennainen. Tältä kannalta TKI-politiikalla on keskeinen yhteys myös osaamis- ja koulutuspolitiikan valintoihin.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Talousvaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Valiokunnan lausunto TaVL 13/2024 vp

Helsingissä 21.5.2024

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Sakari Puisto ps
varapuheenjohtaja Ville Kaunisto kok
jäsen Noora Fagerström kok
jäsen Kaisa Garedeu ps
jäsen Lotta Hamari sd
jäsen Mai Kivelä vas
jäsen Helena Marttila sd
jäsen Timo Mehtälä kesk
jäsen Matias Mäkynen sd
jäsen Pia Sillanpää ps
jäsen Oras Tynkkynen vihr
jäsen Juha Viitala sd
varajäsen Pauli Aalto-Setälä kok
varajäsen Vesa Kallio kesk
varajäsen Teemu Kinnari kok
varajäsen Jorma Piisinen ps
varajäsen Minna Reijonen ps

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Lauri Tenhunen

Valiokunnan lausunto TaVL 13/2024 vp Eriävä mielipide 1

Eriävä mielipide 1

Perustelut

Eurooppa on jäämässä pahasti jälkeen Yhdysvaltojen ja Kiinan teknologisesta kehityksestä ja siihen kytkeytyvästä rahoituksesta. Tämä uhkaa myös vihreän siirtymän toteutumista ja näin päästövähennysten saavuttamista ja viime kädessä ilmastonmuutoksen torjuntaa. Kehitys alkoi finanssikriisistä, kun Euroopassa keskityttiin hoitamaan velkakriisiä kasvutoimien sijaan. Panostukset kilpailukykyyn ja kasvuun unohtuivat eikä käännettä parempaa ole tapahtumassa ilman merkittävää suunnanmuutosta eurooppalaisella tasolla.

Suomen hallitus on asettanut keskeiseksi julkisen talouden tasapainoon liittyväksi tavoitteekseen julkisen velan bkt-suhteen vakauttamisen hallituskauden loppuun mennessä. Ilman talouskasvua tavoite ei tule toteutumaan. Velkasuhteen kehitystä lähivuosina on vaikea ennustaa tarkasti. Se riippuu Suomen talouden lähivuosien suhdannekehityksestä, johon vaikuttaa finanssipolitiikan lisäksi oleellisesti myös kansainvälinen suhdannekehitys.

VM:n arvion mukaan hallituksen kevään 2024 budjettiriihessä päättämät lisäsopeutustoimet (nettomääräisesti 2,3 mrd., n. 0,75 % BKT:sta) vähentävät BKT-kasvua yhteensä 0,5 % vuosina 2025—2026. Suurin supistava vaikutus ajoittuu vuodelle 2025. Suunnitelman perusteella ei käy ilmi, mihin tämä arvio perustuu. Voidaan kuitenkin karkeasti arvioida, että VM:n mukaan finanssipoliittinen kerroin on noin 0,65. Vaikutus BKT:n tasoon on VM:n mukaan pysyvä ennustejakson ajan. Tätä tulkintaa puoltaa se, että sopeutustoimet jakautuvat usealle vuodelle. On huomattava, että sopeutustoimet voivat johtaa talouskasvun hidastumiseen VM:n ennustetta voimakkaammin. Valtiovarainministeriön aiemmin käyttämä finanssipolitiikan kerroin on 1,0 tai lähellä sitä. Vaikka arvioihin kertoimen suuruudesta liittyy suurta epävarmuutta, se ei ole peruste alasuuntaiselle arviolle. Mitä suurempi finanssipolitiikan kerroin on, sitä suurempi on haitallinen vaikutus talouskasvuun.

Velkasuhteen lähivuosien kehitystä tärkeämpää on saada julkinen talous tasapainoon pidemmällä aikavälillä. Työttömyys on Suomessa noussut ja työllisyysaste laskenut noin vuoden ajan. Myös useimpia muita euromaita matalampi inflaatio viittaa siihen, että kokonaiskysyntää ei suhdannepolitiikan näkökulmasta tarvitsisi pienentää.

Hallituksen talouspolitiikan onnistumista on syytä arvioida myös sen perusteella, miten menoleikkaukset vaikuttavat kansalaisten palveluihin ja kykyyn selviytyä arjesta. Finanssipolitiikan linjasta on muodostumassa Suomessa kiristävä keskellä hyvin haasteellisia makrotaloudellisia olosuhteita, minkä vuoksi kiristyvän finanssipolitiikan pidempikestoisia negatiivisia kumulatiivisia vaikutuksia ei voida rajata ulos tulevaisuuskuvasta.

Kasvu ja investoinnit

Hallituksen talouspolitiikassa korostuu sopeutus, ja panostukset kasvuun on lähes unohdettu. Lisäksi toimintaympäristöä on heikennetty hallituksen omilla toimilla, esimerkiksi sekoittamalla työmarkkinat vuosiksi eteenpäin, ja taantumuksellisella ilmastopolitiikalla. Tulevina vuosina tu-

Valiokunnan lausunto TaVL 13/2024 vp Eriävä mielipide 1

lisi saada käyntiin julkisia ja yksityisiä investointeja, joilla talouskasvua ja työllisyyttä parannetaan, mutta myös BKT:n ja kasvihuonepäästöjen irtikytkentää vauhditetaan. Verotuksen rakenteita ja ohjaavuutta sekä yritystukia on tarkasteltava samoista lähtökohdista. Kasvua ja investointeja tulee lisätä niin, että ne samalla vastaavat sekä siirtymäpolitiikan että suhdannepolitiikan tarpeisiin: kasvattavat kokonaiskysyntää ja nopeuttavat irtikytkentää fossiilitaloudesta ja huomioivat myös laajemmat ympäristölliset kysymykset, esimerkiksi luontokadon hidastamisen sekä vesistöjen suojelun ja hiilinielujen vahvistamisen.

Hallituksen politiikalla kasvun eväät ja historiallinen mahdollisuus Suomelle olla mukana vihreän siirtymän globaalissa investointiaallossa hukataan. Aika toimia olisi nyt, hankkeista käydään kovaa kilpailua ympäri maailman. Suomelle keskeinen kysymys on, saadaanko Suomeen kotiutettua sähköä käyttäviä investointeja ja luotua lisää korkean jalostusarvon vihreää teollisuutta. Nyt ennakoidaan, että tuulivoimainvestoinnit ovat pysähtymässä vuoteen 2026. Elinkeinoelämän investointisuunnitelmat ovat rohkaisevia, mutta niistä on vielä pitkä matka toteutukseen. Esimerkiksi suunniteltujen vetyinvestointien summa on jo yli 14 mrd euroa ja Suomeen on suunnitteilla vihreitä investointeja jo 260 mrd euron edestä. Jokainen investointi on kuitenkin voitettava Suomeen yksi kerrallaan.

Varsinaisia kasvua vauhdittavia toimia hallitus on tehnyt vain TKI-panostusten, investointikannusteen ja Tesi-konsernin pääomittamisen muodossa. Erityisesti investointikannustimen nopea ja tehokas toimeenpano korostuu, koska investointisuunnitelmat on realisoitava investoinneiksi Suomeen. Kohonnut korkotaso ei helpota tilannetta. Suomen on oltava kasvutoimien suhteen nopea, sillä investointien houkuttelussa nykyinen etulyöntiasema esim. puhtaan sähkön osalta ei kestä määrättömän pitkään ja puhtaan siirtymän investoinneista kilpaillaan tällä hetkellä kovaa globaalisti. Hallitus on luvannut sujuvoittaa lupakäsittelyjä, mutta massiiviset leikkaukset valtionhallintoon uhkaa viedä tältä pohjan. Hallitus on näyttänyt punaista valoa EU-tason investointitukivälineelle, jolla voitaisiin vastata kiihtyvään valtiontukikilpailuun EU:n sisällä. Päätös kantaverkon vahvistamisesta tukee investointien houkuttelua ja on oikea.

TKI - ja osaamistason nostaminen sekä osaavat työntekijät

Panostus tutkimukseen ja kehitykseen on panostus tulevaisuuteen sekä inhimilliseen pääomaan, ihmisiin ja heidän osaamisensa kasvattamiseen. Suomalainen tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminta painottuu kansainvälisessä vertailussa poikkeuksellisen paljon parantamaan ja kehittämään olemassa olevaa, ei luomaan uutta.

Panostuspäätös tarvitsee rinnalleen strategisia valintoja innovaatio-, teollisuus- ja teknologiapolitiikassa, sillä rahoitus ei itsestään muodosta innovaatioita. T&K-panostuksen onnistunut käytännön toteuttaminen vaatii strategista näkemystä myös osaamis- ja koulutuspolitiikalta, tai etenkin siltä. TKI-rahoituksen vaikuttava suuntaaminen yritysten lisäksi korkeakouluille ja tutkimuslaitoksille esimerkiksi perustutkimuksen vahvistamiseen on olennaista.

Suomen kansantulo henkeä kohti ei ole vuoden 2008 jälkeen kasvanut lainkaan, ja työn tuottavuus on 1990-luvun alun tasolla. Näin heikko kehitys on kansainvälisestikin poikkeuksellista. Samaan aikaan yritysten tutkimus- ja kehittämispanostukset ovat notkahtaneet merkittävästi. Suomalaisen yritysten alhainen investointiaste kielii heikosta investointi-ilmapiiristä. Tämä on laaja

Valiokunnan lausunto TaVL 13/2024 vp Eriävä mielipide 1

talous- ja yhteiskuntapoliittinen kysymys, johon liittyy osaavan työvoiman saatavuus, riskirahoitus, riskinotto-kyky, säätely ym. asiat. Hallitus ei ole kyennyt houkuttelemaan Suomeen osaajia, vaan päinvastoin hankaloittaa työperäistä maahanmuuttoa ja toimillaan vaikeuttaa korkeasti koulutettujen osaajien saamista Suomeen.

Työperäisen maahanmuuton lisääntyminen kasvattaisi bruttokansantuotetta. Jos nettomaahanmuutto asettuisi pysyvämmiin lähivuosiin oletetulle 50 000 hengen tasolle, työpanoksen voisi olettaa kasvavan vähintään 0,5 %:n vuosivauhtia. Tämä toisi merkittävän lisän BKT:n arvioituun 1,3–1,5 %:n kasvuvauhtiin. Mikäli maahanmuutto olisi työperäistä ja vastaisi osaltaan työmarkkinoiden työvoimatarpeisiin, parempi työvoiman saatavuusnäkökulma voisi vaikuttaa positiivisesti myös investointeihin ja sitä kautta tuottavuuden kehitykseen. Hallituksen tulisi politiikassaan tarttua voimallisesti tähän; kasvua tuovan työperäisen maahanmuuton lisäämiseen.

Suomen haasteena on löytää kestävä kasvua keinoilla, jotka asettuvat maapallon kantokyvyn rajoihin. Tulevaisuuden menestyksen kannalta on kriittistä panostaa osaamiseen laajemmin, esimerkiksi korkeakoulututkimuksen suorittaneiden määrän lisäämiseen. Ilman uudistumista Suomi suistuu pysyvästi matalan talouskasvun aikaan, joka johtaa Suomen näivettymiseen.

TKI-rahoituksella tulisi pyrkiä edistämään siirtymistä nykyistä korkeamman lisäarvon tuotantoon, jonka perustana ovat aineettomat tuotannontekijät. Tutkimus- ja kehittämisrahoituksen kasvuun liittyvät päätökset tulisi kytkeä laajempaan yhteiskunnallisten toimenpiteiden kontekstiin, joka sisältää myös muita tulevaisuusinvestointeja. Erityinen huomio tulee kohdistaa ihmisiin, jotka luovat kasvun sekä aineettomiin investointeihin. Hallituksella ei ole keinoja aineettomien investointien lisäämiseksi, ja näin ollen tuottavuus ja talouskasvu jäävät jatkossa edelleen verrokimaista.

Tosiasiaa yliopistojen perusrahoitus TKI-rahoituksen kokonaisuudessa laskee kehyskauden loppulla ja hallitus on näin irrottautunut parlamentaarisen TKI-ryhmän sovusta. Pelkästään määrääikainen pilottirahoitus yliopistoille ei toteuta sovittua, eikä yliopistoille kanavoitu rahoitusta perustutkimukseen sieltä.

Inhimillisen pääoman kartuttaminen ulottuu väestöpolitiikasta talouskasvua tukevaan maahanmuuttopolitiikkaan, tulevaisuuden koulutusjärjestelmään, huippuosaamisen luomiseen sekä ihmisten hyvinvoinnin ja osallisuuden turvaamiseen sekä inhimilliseen perhepolitiikkaan, terveyteen ja hyvään elämään. Hallitus leikkaa koulutuksesta, vaikka lupasi ettei leikkaa. Koulutukseen tulee panostaa kaikilla tasoilla, nyt esimerkiksi aikuiskoulutus ja osaamisen kehittäminen ja uuden tutkinnon hankkiminen aikuisiällä on vaakalaudalla, ja myös maksuttomasta toisesta asteesta peruutetaan. Suomalaisten koulutustason nosto on maalle kohtalonkysymys ja avain menestykseen.

SDP:n mielestä tutkimuslaitosten heikentynyt perusrahoituksen taso tulee korjata, jotta edellytykset luoda uutta osaamis pohjaa ja patenttioikeuksia paranevat. Osaajien puute on tällä hetkellä suurin kasvun este, ja hallituksella ei ole suunnitelmaa osaamistason nostoon eikä maahanmuuton edistämiseen. Koulutustason nostamiseen tarvittavista toimenpiteistä ja rahoituksesta on tehtävä suunnitelma, jonka toteuttaminen tulee aloittaa pikaisesti.

Valiokunnan lausunto TaVL 13/2024 vp
Eriävä mielipide 1

On tärkeää vahvistaa osaamiskeskittyviä helpottamalla ulkomaalaisten erityisosajien maahanmuuttoa ja Suomessa pysymistä sekä täällä koulutettujen osajien jäämistä maahan. Hallitus ei ole arvioinut niitä haittoja, joita työperäisen maahanmuuton heikentyminen taloudelle ja kasvulle aiheuttaa.

Yritystuet ja verotuet

Energiatuella tuetaan hankkeita, jotka edistävät tulevaisuuden energiaratkaisuja ja pyritään maldaltamaan uuteen teknologiaan liittyviä teknisiä ja taloudellisia riskejä. Sille on arvioitu 4—5-kertainen vipuvaikutus, eli valtion käyttämä euro tuottaa 4—5 euron verran investointeja. Vuonna 2022 energiatukea myönnettiin 390 milj. euroa ja sillä saatiin aikaan 1,6 mrd. euron edestä investointeja. Vuosina 2025—2028 tukea esitetään myönnettävän 14,1 milj. euroa. Energiatuki on verrattain tehokas yritystuki, ja sitä hallitus leikkaa, mutta ei koske tehottomampiin tukiin.

Julkisen talouden heikko tila alleviivaa julkisen rahan kustannustehokasta käyttöä. Yritystukia tulisi myös jatkossa tarkastella osana julkisen talouden suunnitelmaa ja aloittaa yritystukien uudelleensuuntaaminen tavoilla, jotka edistävät ekologisesti ja sosiaalisesti kestäväää taloutta tulevaisuudessa. Useiden tutkimusten mukaan nykyiset yritystuet eivät kannusta tuottavuuden kasvuun, vaan ovat luonteeltaan säilyttäviä. Ympäristöhaittoja verottamalla voidaan ohjata yrityksiä ja kotitalouksia kestävämpään kulutukseen ja tuotantoon. Emme pidä oikeana hallituksen päätöstä lakkauttaa vuodesta 2019 toiminut yritystukien tutkimusjaosto.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 21.5.2024

Matias Mäkynen sd
Lotta Hamari sd
Juha Viitala sd
Helena Marttila sd

**Valiokunnan lausunto TaVL 13/2024 vp
Eriävä mielipide 2**

Eriävä mielipide 2

Perustelut

Suomi tarvitsee reilun kasvun tien

Suomi on sairastanut kroonista kasvuvajetta jo yli viidentoista vuoden ajan. Tämän taustalla ovat heikko tuottavuuskehitys, investointien vähäisyys sekä kasvava osaajapula. Parhaillaan niin tavallisten ihmisten kuin yrittäjienkin luottamus tulevaan on alavireistä. Ihmisten pelko oman talouden romahtamisesta on todellinen. Yrityksillä ei ole luottoa kasvuun.

Oikeistohallituksen politiikan seurauksena Suomessa ovat kasvussa työttömyys, konkurssit ja valtion velka, ei talous. Kuluttajien ja yritysten luottamusindikaattorit ovat pohjamudissa.

Keskustan kasvun resepti on: Suunniteltu Suomessa, valmistettu Suomessa ja omistettu Suomessa. Suomeen tarvitaan vahvempi kasvunäkymä. Tavoitteena tulee olla vähintään kasvun tuplaaminen ennustettuun verrattuna.

Luottamus talouteen pitää palauttaa. Ilmapiirin ja toimintaympäristön tulee olla vakaa ja ennakoitava. Nyt se ei sitä ole. Hallitus on valinnut epävakaa polun. Poliittisen riskin vähyys on ollut aiemmin Suomen hyve, mutta ei ole enää.

Suomen ennustettavuus investointikohteena on heikentynyt merkittävästi vuodessa. Tämä näkyy esimerkiksi suhtautumisessa vihreään siirtymään, jota poliittisista syistä kutsutaan Suomessa nyt puhtaaksi siirtymäksi.

Samoin nihkeässä suhtautumisessa ulkomailta Suomeen tuleviin työntekijöihin, vaikka Suomen oma väestö ikääntyy. Suomeen tarvitaan myönteinen ja vakauttava tulevaisuusnäkökulma. Sellainen ei ole mahdollista, että tällä vaalikaudella tehtyjä lainsäädäntömuutoksia ryhdyttäisiin repimään auki seuraavalla vaalikaudella.

Keskustan yksitoista työkalua kasvun aikaansaamiseksi

Monien kasvutoimien välitön verotuottovaikutus on negatiivinen, mutta ne mahdollistavat talouskasvun aikaansaamisen. Näiden toteuttamiseksi varataan 500 milj. euroa, josta 200—300 milj. euroa katetaan arpajaisveron lisätuotolla siirtymällä lisenssimallin käyttöönottoon.

Lisäksi keskustan vaihtoehdossa kertaluonteista rahoitusta kasvutoimenpiteisiin vapautuu niin tunnin junan tekemättä jättämisestä kuin yksityisten sosiaali- ja terveyspalveluiden Kela-korvausten nostamatta jättämisestä kustannustehottomalla tavalla ja valtion omaisuudesta luopumalla. Rahoitusta kannattaa kohdistaa mieluummin toimintaan, joka vahvistaa talouskasvua kestäväällä tavalla.

Valiokunnan lausunto TaVL 13/2024 vp
Eriävä mielipide 2

1. Kasvu vauhtiin koko Suomessa

Keskusta esittää kasvuporkkanoita koko Suomeen. Ottaisimme käyttöön seuraavat verokannustimet:

a. Investointiverohyvyitys: Keskusta toteuttaisi investointiverohyvityksen muutoin hallituksen esittämän mukaisesti, mutta hyvityksen tulee koskea suurinvestointien lisäksi myös pienten ja suurten yritysten investointeja.

b. Yritysten kasvuhaluja stimuloimaan laaditaan suomalainen sovellus ns. Viron veromallista. Yhteisöverotuksessa kaksikantaiseen malliin siirtyminen, jossa sisään jätetyille voitoille kohdistuu pienempi veroprosentti kuin ulos jaetuille. Verotuotoilta malli on neutraali.

c. Suomessa pitää antaa suurempi arvo ikääntyneille työntekijöille, joille on kertynyt pitkän työuran aikana valtavasti kokemuksen tuomaa osaamista. Suomalaisia tulee kannustaa jatkamaan työelämässä selvästi alinta eläkeikää pidempään ja lykkäämään eläkkeelle siirtymistä. Annetaan tuntuva 20 %:n tuloveroale niille, jotka jatkavat yli alimman eläkeiän töissä.

d. Työllisyyttä vahvistavan ja harmaata taloutta ehkäisevän kotitalousvähennyksen säilyttäminen ennallaan (ei toteuteta 100 milj. euron leikkausta) ja lisäksi varataan kotitalouksille energia-avustusten tukemiseen 30 milj. euroa vuosittain erityisesti öljylämmityksestä luopumiseen.

e. Nostetaan arvonlisäverotuksen alarajaa 30 000 euroon, jotta pienyritykset pystyvät alv:n korotuksesta huolimatta saamaan kohtuullisen toimeentulon, kun samanaikaisesti myös nykyinen alarajahuojennus on poistumassa vuonna 2025 EU-direktiivin veloitteen vuoksi.

f. Yritysten TKI-vähennyksen kehittäminen siten, että start-up-yritykset voivat hyödyntää niitä täysimääräisesti. Palautus rahana tai kuittaus muita veroja vastaan eli annettaisiin hyötyä myös tappiollisille yrityksille, jotka eivät kasvuvaiheen vuoksi voi verokannustinta hyödyntää. Nykyisellään TKI-vähennyksen voi hyödyntää vasta yrityksen tuloksen käännyttyä voitolliseksi. Esim. Tanskassa osan tappioista voi saada palautuksena, jos ne ovat muodostuneet TKI-kannustimesta. Samalla myös enimmäismäärää korotettaisiin nykyisestä enintään miljoonan euron vähennyksestä yritystä kohden.

g. Tappioiden vähennysajan pidentäminen nykyisestä 10 vuodesta. Suomalaisten yritysten tappioiden vähentämisen vanhenemisaika on poikkeuksellisen tiukka. Pohjoismaissa ja Saksassa tappioiden käyttöaikaa ei ole ajallisesti rajoitettu. Liian tiukka tappioiden vähentämisaika on ongelmallista erityisesti kasvuyrityksille, joiden toiminta voi alkuvaiheessa olla pitkäänkin tappiollista. Suomessa toimivat yritykset joutuvat ottamaan tämän huomioon ja rohkean kasvun sijaan niiden pitää kääntää yritys voitolliseksi nopeammin, jotta ne ehtivät vähentämään kertyneet tappiot ajoissa. Ei merkittävästä vähentäisi verotuottoja, mutta tukisi kasvuyrittäjyyttä.

h. Toteutetaan välittömästi yleishyödyllisten yhteisöjen ky-muotoisiin pääomarahastoihin tekemien sijoitusten verovapaus (pääomien kanavointi kasvuyrityksille).

Valiokunnan lausunto TaVL 13/2024 vp
Eriävä mielipide 2

2. Erityistalousalueiden hyödyntäminen

Keskusta esittää kymmenen vuoden erityistalousaluekokeilua itäiseen Suomeen. Määräaikainen vapautus investoivalle yritykselle yhteisöverosta olisi osa kasvupakettia. Itäisen Suomen erityisalueella uudistus koskisi kaikkia investointeja toimialariippumattomasti. Tämä toisi itäiseen Suomeen saadaan merkittävän investointiruiskeen.

Erityistalousalueelle kootaan yritysten investointiporkkanan lisäksi kattava toimenpidepaketti kannustimista, kuten opintolainojen hyvitys ja muuttoavustus osaavan työvoiman saamiseksi, alueellisesti kevennetty sähköverotus ja huojennetut sosiaaliturvamaksut, ohituskaista luvituksille, työvoiman saatavuusharkinnasta luopuminen sekä TKI:n ja koulutuspaikkojen lisäpanostusten painottaminen aivan erityisesti itäiseen Suomeen.

Keskusta helpottaisi itäisen Suomen tilannetta 130 milj. eurolla ja osoittaisi 30 milj. Pohjois-Suomeen. Toimenpidekokonaisuudella luotaisiin Venäjän sodankäynnin seurauksista kärsiville itärajan maakunnille kasvunäkymiä ja aloitettaisiin niin sanotun Pohjoisen ohjelman toteuttaminen. Rahoitus saadaan perumalla Turun tunnin junan 460 miljoonan euron pääomitus.

Otettaisiin kokeiluna halukkaille kunnille käyttöön muualta maailmalta tuttu turismimaksu, jonka tuotto käytettäisiin paikallisen matkailuinfran kehittämiseksi. Maksu voisi olla esimerkiksi neljä euroa yötä kohden.

3. Suomen väestö kasvuun

Inhimillinen pääoma rakentuu koulutuksen kautta. Koulutus on yhteiskunnan investointi inhimilliseen osaamiseen siinä missä tavalliset investoinnit kasvattavat kiinteää tuotannollista pääomaa. Historiallisesti Suomen kasvu on aina rakentunut inhimilliseen osaamiseen ja tuotannollisille investoinneille.

Suomen tuottavuuskasvun näivettyminen viimeisen viidentoista vuoden aikana liittyy olennaisesti inhimillisen pääoman aiempaa hitaampaan kertymiseen. Sekä työtuntien määrä että keskimääräinen koulutustaso ovat tällöin avainasemassa.

Inhimillisen pääoman määrä uhkaa kääntyä tulevaisuudessa laskuun johtuen sekä väestörakenteesta että laskevasta koulutustasosta.

Tämä heijastuu yritysten toimintaedellytyksiin, koska ilman osaavia työntekijöitä yritysten on mahdotonta kasvattaa TKI-satsauksiaan. Uusia tuotannollisia investointeja ei myöskään synny, jolle ammattitaitoista työvoimaa ole saatavissa riittävästi.

Keskusta ehdottaa, että inhimillisen pääoman saamiseksi pitkäaikaiselle kasvu-uralle tehdään puolueiden välinen vastaava parlamentaarinen sopimus kuin mitä TKI-satsausten osalta on tehty.

Suomeen tarvitaan lisää satsauksia osaamiseen ja koulutukseen. Kiireellisintä on laittaa perusopetus kuntoon. Tämä edellyttää, että tähän kanavoidaan rahoitusta.

Valiokunnan lausunto TaVL 13/2024 vp Eriävä mielipide 2

Tämä tarkoittaa lisäpanostuksia nuorten ikäluokkien koulutukseen, elinikäiseen oppimiseen, sekä osaajien maahanmuuttoon. Tämä edellyttää sitä, että koulutusta ryhdytään menoerän sijaan tarkastelemaan investointina. Koulutusinvestointien rahoittamiseksi voidaan myös luopua valtion ei-strategisesta omaisuudesta, kun sille arvioidaan saatavan koulutuksen kautta parempaa tuottoa pitkällä tähtäimellä.

Osaavan työvoiman varmistamiseksi tarvitaan tavoitteellista väestöpolitiikkaa, jonka osana toivotaan työtä pelkäämättömät maahanmuuttajat tervetulleiksi Suomeen.

Työ- ja opiskeluperäinen maahanmuutto pitää saada sujuvammaksi ja sitä tulee kasvattaa. Oikeistohallituksen yksi kauaskantoisimpia virheitä on nuiva suhtautuminen tarpeelliseen maahanmuuttoon.

Keskusta yhtyy valtiovarainministeriön virkakunnan julkisuudessa esittämään näkemykseen siitä, että mikäli Suomeen tulisi 40 000 nettomaahanmuuttajaa vuosittain, sillä olisi mahdollista pysäyttää huoltosuhteen heikkeneminen. On vaikea nähdä mitään muitakaan keinoja, joilla työn määrän kasvu saataisiin uralle, jolla julkisen talouden rahoitusepätasapainoa saataisiin kohennettua nopeasti ja riittävästi.

On olennaista kuitenkin huomata, että samanaikaisesti maahanmuuttajien on työllistyttävä yhtä hyvin, samanlaisiin tehtäviin ja samanlaisella palkalla kuin kantaväestön, jotta maahanmuutto todella vahvistaisi julkista taloutta.

Suomen väkiluku voisi kasvaa kuuteen miljoonaan 2040-luvulla, jos maahanmuutto säilyisi viime vuosien korkealla tasolla.

Suomen pitää asettaa tavoitteeksi työperäisen maahanmuuton kasvattaminen pysyvästi korkealle tasolle. Huolehtien samalla siitä, että maahanmuuttajien työllisyys vastaa muun väestön työllisyyttä.

Lisäksi Suomeen tuleville opiskelijoille on rakennettava kannustimet jäädä opintojen jälkeen Suomeen työskentelemään. Käyttöön tulee ottaa Kanadan ja Australian mallia mukaileva pisteytysjärjestelmä.

Ulkomaisille erityisosaajille ja heidän perheilleen tulee tarjota ja varmistaa kahden viikon palvelulupaus. Tämän toteutumista tulee mitata systemaattisesti siitä hetkestä, kun hakija jättää hakeuksensa järjestelmään. Tämän tulee pitää sisällään tunnistautuminen, työluvan saaminen ja kaikki muut käytännön toimet pankkitilin avaamisesta henkilötunnukseen.

Osana osaavan työperäisen maahanmuuton Suomeen saamista perustetaan maailmalle suomalaisia kieli- ja kulttuurikouluja, joissa suomen kieltä ja kulttuuria oppineille voitaisiin antaa oleskelulupa Suomeen työskentelemään. Lisäksi suomalaiset yliopistot ja ammattikorkeakoulut voisivat perustaa maailmalle toimipisteitä. Toisaalta Suomeen tarvitaan lisää englanninkielisiä päiväkoteja ja peruskouluja.

Valiokunnan lausunto TaVL 13/2024 vp
Eriävä mielipide 2

Osana väestöpolitiikkaa on kiinnitettävä huomiota perhemyönteisyyteen. Keskusta ei hyväksy leikkauksia lapsiperheille. Yhtenä konkreettisena keinona tukea perheitä voisi olla lapsiperheiden verotuksen keventäminen. Tätä olisi syytä selvittää.

4. Pääomitetaan merkittävällä määrällä Teollisuussijoitusta, jotta se voi osallistua kansasijoittajana teollisiin investointihankkeisiin ja rahoittaa isompia kasvuyrityksiä

Vastaavasti tarpeen mukaan arvioidaan Suomen Malminjalostusta. Fingridin ja Gasgridin investointikyvystä huolehdittava hallituksen esittämällä tavalla.

Keskustan mielestä Suomessa pitäisi tehdä alakohtaisia kasvusopimuksia esimerkiksi teknologia-teollisuuden, luovien alojen, elintarvikealan, metsätalouden ja -teollisuuden sekä matkailun saralla.

5. Valjastetaan eläkeraha vauhdittamaan investointeja kotimaahan nykyistä isommalla siivulla

Rahoitus on tällä hetkellä yksi kasvua hakevien yritysten investointien pullonkaloista. Suomea teollistettiin takaisinlainauksen avulla, jossa eläkemaksut kiersivät takaisin investointeihin Suomeen. Tänään eläkeraha karkaa vauhdittamaan talouskasvua lähinnä vierailta mailla.

6. Otetaan käyttöön seutukuntaakohtaiset kasvusopimukset korvaamaan ainoastaan muutamien kaupunkiseutujen kanssa tehtävät MAL-sopimukset, jolloin valtio osallistuu tasapuolisemmin koko Suomen kehittämiseen.

Seutukaupungit ovat Suomen työllisyyden selkäranka. Niissä toimivilla yrityksillä on kuitenkin usein haasteita löytää osaavaa työvoimaa sekä TKI-rahoitusta hankkeilleen.

Seutukaupunkien osaajatarpeeseen vastaamiseen, ennakointiin, strategiseen yhteistyöhön sekä tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaan (TKI) tarvitaan uusia toimia.

Luodaan mm. seutukaupungeille oma TKI-ohjelma Business Finlandin sekä Suomen Akatemian rahoituksen kautta. Lisäksi tulisi kehittää ja luoda toimintamalleja eri koulutusasteiden yhteisille kampuksille.

Seutukaupunkien, korkeakoulujen, alueen yritysten ja muiden työnantajien tulisi tehdä strategisia kumppanuussopimuksia ja toimintamalleja, jotka varmistavat osapuolien sitoutumisen toimintaan ja tavoitteet.

Valiokunnan lausunto TaVL 13/2024 vp
Eriävä mielipide 2

7. Luvattoman hitaasti edenneitä investointien luvittamisia on vauhditettava. Lisäksi hallitusohjelmassa luvattu poikkihallinnollinen investointinyrkki on käynnistettävä välittömästi, jotta suunnitteilla olevia investointeja saadaan toteutumaan Suomeen.

*8. Osana talouden huononevaan tilanteeseen vastaamista Keskusta esitti jo vaihtoehtobudjetis-
saan vuodelle 2024 ammattidieselin käyttöönottoa.*

Se helpottaisi pitkien etäisyyksien Suomessa etenkin kuljetusyrittäjien kustannuksia ja tukisi osaltaan maamme vientiteollisuuden pärjäämistä.

9. Keskusta jatkaisi hallituksen tapaan TKI-panostusten määrätietoista nostamista huomioiden myös julkisten tutkimuslaitosten roolin.

10. Otetaan tuottavuusloikka tekemällä Suomesta tekoälyn hyödyntämisen ja soveltamisen suurmaa.

Teknologian ennakkoluulottoman soveltamisen avulla on julkisella ja yksityisellä sektorilla nopeasti otettava isoja harppauksia.

Tätä kiihdyttämään tarvitaan valtakunnallista koordinointia ja johtamista poikkileikkaavasti yhteiskunnan kaikilla osa-alueilla ja tasoilla, jotta Suomi ja suomalaiset pääsevät mukaan tekoälyn tarjoamiin mahdollisuuksiin ja voivat näyttää muulle maailmalle mallia tekoälyn eettisessä hyödyntämisessä.

Suomi on jo nyt tuntuvalla ja kiihtyvästi kasvavalla takamatkalla moneen muuhun maahan verrattuna, mutta määrätietoisella ihmisten kouluttautumisella ja rohkealla asenteella voimme vielä päästä tähän pitkän aikavälin kannalta keskeiseen teknologiseen trendiin mukaan.

Tekoälyn strategisesta soveltamisesta Suomen kilpailuetuna pitää tehdä tämän vaalikauden kärkihanke. Myös lasten ja nuorten tekoälytaitojen vahvistaminen on otettava OKM:n työlialle. Luonnontieteiden, matematiikan ja teknologian taitojen vahvistaminen osana peruskoulutusta on keskeinen tulevaisuustaito, jolla Suomen inhimillistä pääomaa ja innovointikykyä vahvistetaan.

Suomen on vaikutettava EU:ssa siihen, että koko Eurooppa ryhtyy tekemään töitä teknologisen takamatkan kiinni kuromiseen.

11. Perustetaan parlamentaarinen työryhmä presidentti Niinistön valtiopäivien 2024 avauspuheessaan nostaman ajatuksen hengessä.

Tavoitteena on muodostaa yli hallitus- ja oppositiorajojen yhteinen sitoumus siitä, mille tasolle Suomen julkiset menot ja verotus tulee asettaa talouden pitkäjänteiseksi tervehdyttämiseksi.

Harmaa talous

Harmaassa taloudessa mukaan lukien rikollinen toiminta ja rahanpesu pyörii valtavia summia. Verohallinnon arvioiden mukaan pelkästään pimeitä palkkoja maksetaan vuosittain yli miljardil-

Valiokunnan lausunto TaVL 13/2024 vp Eriävä mielipide 2

la eurolla, josta koituu valtiolle ja kunnille satojen miljoonien eurojen verotulomenetykset. Kun verottajalta jäävät tuotot saamatta, niitä kuuliaisesti maksavat ihmiset tuntevat sen nahoissaan kiristyvinä veroina. Harmaasta taloudesta kärsivät myös rehelliset yrittäjät epäreiluna kilpailuna.

Kokoomuksen ja perussuomalaisen johtama hallitus suhtautuu välinpitämättömästi harmaan talouden torjuntaan. Hallitus käynnisti vasta tämän vuoden maaliskuussa julkisen paineen jälkeen harmaan talouden torjuntaohjelman päivittämisen. Se on vaalikausittain koonnut poikkihallinnollisesti saman pöydän ääreen harmaata taloutta torjuvat viranomaiset.

Keskusta esittää harmaan talouden torjuntaohjelman jatkamista. Silloin on tärkeää osoittaa vastuuviranomaisille riittävät voimavarat, jotta vilpintekijät saadaan kiinni ja heiltä perittyä takaisin rikollisella toiminnalla saatu hyöty.

Keskusta on esittänyt jo vuoden 2024 vaihtoehdossaan 20 milj. euroa osoitettavaksi poliisille, tullille, verohallinnolle, ulosottolaitokselle, tuomioistuimille ja syyttäjille harmaan talouden torjuntaan. Tällä saavutetaan ennaltaehkäisevänä vaikutuksena sekä harmaan talouden toimien suoran vaikutuksen myötä 120 milj. euron tuotto valtionalouteen, jolloin nettovaikutus on 100 milj.

Lisäksi 100 milj. euron verotuotto on saatavissa alustatalouden toimijoilta. Jotta valvonta olisi vaikuttavaa, pitää parantaa vertailutietotarkastusten tehokasta toimeenpanoa lainsäädäntömuutoksien.

- Harmaan talouden torjunnan nettotulo satsaamalla koko torjuntaketjuun 100 milj. euroa
- Alustatalouden tehostettu verotus 100 milj. euroa

Muita huomioita

Keskusta esittää vaihtoehdossaan yhden prosentin korotusta yleiseen arvonlisäverotukseen. Näin ollen yleinen ALV olisi tasan 25 %, ja Suomi pysyisi yleisessä pohjoismaisessa tasossa arvonlisäverotuksessaan.

Hallituksen esitys vielä puolen prosentin nostosta tämän päälle vie maamme Euroopan korkeimpien ALV-kantojen kärkimaaksi. Keskustan vaihtoehdossa osoitetaan, että verokertymää voitaisiin kerryttää myös muilla tavoin. Hallitus ei tähän kyennyt, vaan laittaa kaikki suomalaiset mak samaan sopeutuksen vielä isommin.

Hallitusohjelmaan on kirjattu vuodesta 2025 alkaen myös alimman ALV-kannan hyödykkeiden (lehdet, kirjat, lääkkeet, matkailu-, liikunta- ja kulttuuripalvelut, henkilökuljetukset) siirto 10 %:n alennetusta kannasta 14 %:n verokantaan. Ainoastaan sanoma- ja aikakauslehdet on jätetty toimen ulkopuolelle. Keskusta kantaa huolta kaikkien näiden toimien vaikutuksista ihmisten kuluttamiseen, matkailuun ja sivistykseen sekä mahdollisuuksiin ostaa tarvittavia lääkkeitä.

Keskusta ei hyväksy hallituksen linjausta korottaa alennettua verokantaa.

Valiokunnan lausunto TaVL 13/2024 vp Eriävä mielipide 2

Hallituksen esitystä kotitalousvähennyksen supistamisesta Keskusta ei kannata. Tilanteessa, jossa hallitus historiallisen suuresti korottaa palveluiden verotusta yleisen ALV:n korotuksen muodossa, on käsittämätöntä kurjistaa kannustetta hyödyntää palvelualan yritysten työtä. Keskusta pelkää tilanteen johtavan harmaan talouden lisääntymiseen. Kun kotitalouksien remontit jäävät tekemättä, ei rakennusalalle ole toivon näkymiä myöskään näiden pienten remonttien kautta.

Keskusta esittää korvaavina toimenpiteinä mm. lähdeveroa yleishyödyllisten yhteisöjen ja muille verovapaille osingoille, herkkuveron laajentamista myös kekseihin ja sipseihin sekä korkeampia veroja alkoholille, tupakalle ja virvoitusjuomille sekä muita verotoimia keskustan vaihtoehdon mukaisesti, jota käydään läpi tarkemmin valtiovarainvaliokunnan mietinnön yhteydessä.

Keskusta ei hyväksy hallituksen esittämiä leikkauksia toisen asteen koulutukseen. Keskusta ei toteuttaisi ammatillisen koulutuksen leikkauksia, koska Suomessa on pula osaajista.

Keskusta ei hyväksy Business Finlandin matkailun edistämisrahoituksen säästöä. Matkailu on ala, joka pitäisi saada koko Suomessa kasvuun merenrannoilta järvisuudulle, Lappia unohtumatta.

Työ- ja elinkeinoministeriön osalta säästöjä voitaisiin hakea karsimalla erilaisia työministerin alaisia tukia. Näistä esimerkkeinä kotouttamiskoulutus, koulutukset ja valmennukset, palkkatuettu työ, kuntien velvoitetyö ja ikääntyneiden työllistämistuki.

Lopuksi

Mielikuva Suomesta on kokenut kovia niin maan sisällä kuin ulkopuolelta katsottaessa. Suomea on aiemmin rakennettu yhteistyöllä. Reilusti sopimalla. Tämä on ollut pienen kansan keskeinen kilpailukykytekijä. Nyt tätä luottamus pääomaa on syöty rajusti.

Samalla Suomeen liittyvät poliittiset riskit ovat kasvaneet. Sopimisen kulttuurin romuttuminen, inhimillisen pääoman kääntyminen laskuun, kahtiajakoinen ilmapiiri ja pitkäjänteisyydestä luopuminen asioiden hoidossa eivät hyvältä näytä.

Hallituksen epäonnistuneen politiikan vuoksi julkiseen talouteen on tehtävä lisäsopeutuksia isänmaan konkurssin välttämiseksi. Jos emme saa taloutta kasvuun, uudet sopeutustoimet ovat edes-sämme ja joudumme näivettymisen tielle.

Keskusta katsoo, että luottamuksen palauttaminen ja tulevaisuuden uskon vahvistaminen ovat tällä hetkellä päättäjien tärkein tehtävä.

Keskusta tekisi sopeuttamisen reilummin ja panostaisi samalla rajusti kasvuun. Suomen ollessa tienristeyksessä Keskustan valinta on työn ja kasvun tie

Kokonaisuudessaan Keskusta esittää 7—8 mrd. euron ohjelmaa vaihtoehtona hallituksen kehysriihen kolmen mrd. euron lisäpäätöksille. Kokonaisuus käydään tarkemmin läpi valtiovarainvaliokunnan mietinnön käsittelyn yhteydessä.

Valiokunnan lausunto TaVL 13/2024 vp
Eriävä mielipide 1

Ohjelmalla Suomen talous pystytään saamaan kasvuun, laittamaan oikeudenmukaisesti kuntoon ja palauttamaan luottamus talouteen. Keskustan mielestä suuntaa pitää muuttaa ja viedä Suomi reilun kasvun tielle.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa julkisen talouden suunnitelmaa 2025—2028 koskevassa mietinnössä huomioon edellä olevan.

Helsingissä 21.5.2024

Timo Mehtälä kesk
Vesa Kallio kesk

Valiokunnan lausunto TaVL 13/2024 vp
Eriävä mielipide 3

Eriävä mielipide 3

Perustelut

Julkisen talouden suunnitelmassa hallitus pyrkii tasapainottamaan julkista taloutta niin, että alijäämä pienenee ja velkaantuminen saadaan taitettua. Tämä on tärkeää ja kannatettavaa.

Hallitus on kuitenkin valinnut linjan, joka on monilta osin epäjohtonmukainen, kasvua näivettävä, kestämatön ja epäreilu. Siksi vihreät eivät voi hallitusta tukea.

Epäjohtonmukaista on se, että taloustilanteen vakavuuden korostamisesta huolimatta hallitus samalla heikentää julkista taloutta monilla toimillaan itse. Esimerkiksi fossiilille tuontipolttoaineille ja suurituloisille suunnatut veronkevennykset, haluttomuus puuttua tehottomiin yritystukiin sekä heikosti harkitut menolisäykset heikentävät julkista taloutta sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä.

Hallitus on julkistanut monia kasvun vauhdittamiseen tähtäviä toimenpiteitä. Esimerkiksi suurten teollisten investointien verohyvitys toivottavasti vauhdittaa vihreän siirtymän hankkeita. Toisaalta monet hallituksen toimista päinvastoin näivettävät kasvua. Osaajapulan pahentaminen työhön johtavaa maahanmuuttoa vaikeuttamalla, uusien esteiden kasaaminen tuulivoimainvestointien tielle ja haluttomuus puuttua tehottomiin yritystukiin ovat esimerkkejä kasvun tiellä olevista hallituksen linjoista.

Kestämätöntä hallituksen talouspolitiikka on siksi, että se kasvattaa päästöjä. Fossiilisten polttoaineiden ja saastuttavien autojen veronkevennykset, leikkaukset ilmastotoimien määrärahoihin sekä mm. haittaverot sähköautoille lisäävät kaikki päästöjä päätösperusteisesti. Hallituksen toimet vaarantavat Suomen ilmastositoumusten saavuttamisen, mikä voi johtaa korkeisiin kustannuksiin myöhemmin, jos korvaavia päästövähennyksiä pitää hakea kalliimmista kohteista tai ostamalla päästöoikeuksia muilta mailta. Hallitus myös leikkaa merkittävästi luonnonsuojelun rahoituksesta vastoin Suomen sitoumusta pysäyttää luontokato vuoteen 2030 mennessä.

Epäreilua hallituksen politiikka on siksi, että leikkaukset painottuvat pienituloisille ja haavoittuvassa asemassa oleville ihmisille välttämättömiin palveluihin ja turvaan. Hallitus leikkaa huomattavia summia mm. sosiaali- ja terveystalouksista, koulutuksesta, työttömyysturvasta ja asumistuesta. Samalla veropäätökset mm. ansiotulojen ja eläkkeiden verotuksen sekä arvonlisäveron korotuksen suhteen johtavat siihen, että suurituloisimmat maksavat tässä vaikeassa taloustilanteessa lisää suhteellisesti vähiten.

Vihreät on esittänyt hallituksen talouspolitiikalle vaihtoehdon mm. vaihtoehtobudjetissa ja hallituksen esityksiin jätetyissä vastalauseissa. Katsomme, että julkista taloutta pitää tasapainottaa ja työllisyyttä kasvattaa, mikä edellyttää niin menosäästöjä, veronkorotuksia kuin rakenteellisia uudistuksia. Tämä voidaan — ja pitää — kuitenkin tehdä hallitusta johdonmukaisemmin, paremmin kasvua tukevalla tavalla, kestävämmiin ja reilummin.

**Valiokunnan lausunto TaVL 13/2024 vp
Eriävä mielipide 1**

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 21.5.2024

Oras Tynkkynen vihr

Valiokunnan lausunto TaVL 13/2024 vp Eriävä mielipide 4

Eriävä mielipide 4

Perustelut

Hallituksen politiikassa kyse on historiallisesta systeemitason muutoksesta, jossa suomalaista hyvinvointivaltiota puretaan ja työntekijöiden asemaa heikennetään ennennäkemättömällä tavalla. Kehysriihipäätökset ja vuosia 2025—2028 koskeva julkisen talouden suunnitelma vievät hallituksen radikaalin luokkapolitiikan uudelle tasolle: kehysriihipäätökset iskevät ennen kaikkea jo valmiiksi kriisiytyneisiin ja lisärahoituksen tarpeessa oleviin sosiaali- ja terveystalouteihin.

Hallitus verhoaa luokkapolitiikkansa välttämättömyyden kaapuun: vaihtoehtoja harjoitetulle politiikalle ei muka ole. Todellisuudessa vaihtoehtoja on aina. Kyse on ideologisista valinnoista.

Talousvaliokunnan asiantuntijakuulemisissa hallituksen sopeutus- ja leikkaustavoitteita on pidetty epärealistisina ja epätarkoituksenmukaisina. Näihin arvioihin on helppo yhtyä. On hyvin todennäköistä, että erittäin rajut leikkaukset pikemminkin kasvattavat kuin vähentävät julkisten menojen tarvetta pidemmällä aikavälillä. Leikkaukset esimerkiksi sosiaaliturvasta, julkisista ja kolmannen sektorin sosiaali- ja terveystalouteista, mielenterveydestä, lapsiperheiltä ja koulutuksesta ovat lyhytnäköisiä ja johtavat suuriin inhimillisiin ja kansantaloudellisiin kustannuksiin.

Tällaisia leikkauksia ei voikaan perustella julkisen talouden kestävyysparantamisella, vaan ne on nähtävä ennen kaikkea ideologisina: hallituksen talous- ja yhteiskuntapolitiikan keskeisin tavoite vaikuttaa olevan julkisen sektorin alasajo ja suomalaisen yhteiskunta- ja hyvinvointimallin romuttaminen. Kenties selkein osoitus tästä on, että samaan aikaan kun hyvinvointialueiden ja julkisten sote-palveluiden rahoituksesta leikataan radikaalisti hallituksen itsensä keksimän "pakon" vuoksi, kasvattaa hallitus mittavasti yksityisen hoidon Kela-korvauksia, mikä on suora tulonsiirto yksityisille terveysyrityksille sekä niiden etupäässä hyväosaisille asiakkaille.

Suhdannotilanne ja talouden näkymät

Sopeutus ja julkisen talouden kestävyysparantaminen tulisi tehdä tavalla, joka ei aiheuta kohtuuttomia yhteiskunnallisia haittoja ja inhimillistä kärsimystä ja joka on suhdannepoliittisessa mielessä järkevästi ajoitettua.

Hallituksen leikkausten mittakaava on kokonaisuutena kohtuuton, ja lisäksi hallitus kiristää finanssipolitiikkaa tilanteessa, jossa Suomen talous on taantumassa ja työllisyys laskussa. Näin toimiessaan hallitus syventää ja pidentää taantumaa, aiheuttaa tarpeetonta työttömyyden kasvua ja heikentää talouden kasvua. Osa haitallisesta vaikutuksesta jäänee pysyväksi, kun esimerkiksi suhdannetyöttömyys muuttuu rakenteelliseksi, mikä heikentää Suomen talouden tuotantopotentiaalia myös pidemmällä aikavälillä.

On hyvin mahdollista, että julkisen talouden suunnitelman pohjana oleva valtiovarainministeriön talousennuste on ylioptimistinen. Lisäksi valtiovarainministeriön arvio finanssipolitiikan kiristämisen haitallisista kasvuvaikutuksista on merkittävästi pienempi kuin mitä vakiintuneissa arvi-

Valiokunnan lausunto TaVL 13/2024 vp
Eriävä mielipide 4

oissa tyypillisesti katsotaan ja mitä VM itse on useasti todennut. Verotuottojen kehityksen osalta ennuste puolestaan voi hyvin olla pikemminkin yläkanttiin.

Kuten valiokunnan asiantuntijakuulemisissa on todettu, on pelottelu siitä, että "Suomi on Kreikan tiellä", aiheutonta. Hallituksen puhe "talouden tarkkailuluokasta" ja siitä, että EU:n ns. liiallisen alijäämän menettelyyn joutuminen johtaisi talouspoliittisen päätösvaltamme supistumiseen, on niin ikään harhaanjohtavaa ja tarkoitushakuista. Suomen talouden tilanne on vaikea, mutta Suomen julkinen velka-aste on edelleen selvästi euroalueen maiden keskiarvon alapuolella.

Eurokriisin keskeisin opetus oli, ettei voimakas sopeuttaminen tyypillisesti johda tavoiteltuun velkasuhteen laskuun, koska sopeutus itsessään heikentää talouskasvua ja talouden tuotantopotentiaalia. Tämän on todennut myös Kansainvälinen valuuttarahasto IMF. Taantuman oloissa talouskuripolitiikan haitalliset kasvuvaikutukset korostuvat. Tämän kokemuksen hallitus sivuuttaa.

Suomen kansantalouden keskeisimmät ongelmat ovat pitkään jatkunut heikko tuottavuuskehitys, väestön ikääntyminen sekä taloudellisen toiminnan suuri ympäristökuormitus. Hallituksen politiikka ei tuo helpotusta näihin ongelmiin. Päinvastoin: lyhytnäköisellä ja ideologisella leikkauspolitiikallaan hallitus pikemminkin heikentää Suomen julkisen talouden kestävyttä ja tulevaa kasvupotentiaalia. Tuottavuuspanostukset jäävät liian vaatimattomiksi, koulutuksesta leikataan, sosiaali- ja terveyspalveluita heikennetään ja maahanmuuttoa vaikeutetaan.

Teollisuus- ja innovaatiopolitiikan näköalattomuus

Hallitus jättää tekemättä tarpeelliset kestäväsiirtymän investoinnit, eikä se myöskään tarjoa vetoapua syvässä alhossa edelleen olevalle rakennusteollisuudelle, vaikka tälle on poikkeuksellisen vahvat suhdannepoliittiset sekä julkisen rakentamisen kustannustehokkuuteen liittyvät perusteet.

Talouskasvu on lähes aina merkinnyt luonnonvarojen kulutuksen kasvua, eikä ole viitteitä tämän yhteyden katkeamisesta Suomessa. Suomen luonnonresurssien käyttö henkeä kohden on moninkertaista suhteessa yleisesti kestäväsiirtymän tasoon, ja selvästi suurempaa kuin EU:ssa keskimäärin tai keskeisissä verrokkimaissamme.

Hiilineutraalisuustavoittemme saavuttaminen, luontokadon pysäyttäminen ja luonnonvarojen käytön saattaminen kestäväsiirtymän tasolle edellyttäisivät strategista ja systemaattista kestäväsiirtymän teollisuus- ja yhteiskuntapolitiikkaa. Tällaista visiota tai pyrkimystä hallituksella ei kuitenkaan ole. Hallituksen linjalla tavoitteet uhkaavat jäädä saavuttamatta. Kasvavista tarpeista huolimatta kestäväsiirtymän toimien rahoitus kehyskaudella laskee.

Talousvaliokunnan kuulemien asiantuntijoiden mukaan valtiontalouden kestävyttä sekä ympäristökestävyttä koskevien tavoitteiden välisen yhteyden tulisi olla huomattavasti vahvempi, ja julkisen talouden suunnittelussa tulisi huomioida laajasti myös erilaiset kestävyysindikaattorit. Esimerkiksi valtioneuvoston kansliassa on pitkään kerätty varsin kattavasti tietoa eri indikaattoreiden kehittymisestä, mutta tämä työ on pitkälti irrallista julkistalouden suunnittelusta ja arvioinnista.

Valiokunnan lausunto TaVL 13/2024 vp
Eriävä mielipide 1

Ilmastolain tavoitteiden saavuttaminen edellyttää päättäväistä oikeudenmukaisen siirtymän teollisuuspolitiikkaa. Julkisia tukia tulisi merkittävästi kasvattaa, mutta samalla myös niiden kohdentumista tulisi kehittää niin, että julkinen rahoitus kohdistuisi ympäristöllisesti kestävästä rakennemuutoksen vauhdittamiseen mahdollisimman tehokkaasti.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon mietinnössään vuosien 2025—2028 julkisen talouden suunnitelmasta.

Helsingissä 21.5.2024

Mai Kivelä vas